

Перепелкин С. М. Возникновение международных таможенных отношений.

Проанализированы существующие в юридической науке взгляды относительно возникновения международных таможенных отношений и предложено авторское видение исследуемой проблемы.

Ключевые слова: международные таможенные отношения, международная торговля, международно-правовое регулирование, международные соглашения, история международного таможенного права.

Perepyolkin S. M. The emergence of international customs relations. Set the time of occurrence of international law and the periods of its history belongs to the most difficult problems of science of international law. Perhaps that is why to this day remain insufficiently studied history as many questions of general international law and its individual sectors. One of the young branches in the system of international law is international customs law.

Analysis of research and publications in which a solution of this problem gives rise to the conclusion that in the history of international customs law issues remain controversial origin and evolution of international customs relations. In spite of the existing differences regarding time setting emergence of international customs relations in a variety of research positions coincide. Almost unanimously they associate their appearance with the development of foreign trade.

We believe that international customs relations arise much earlier than mentioned by various researchers XVI – XVII centuries, and their evolution, in addition to foreign trade also depended on the impact of armed conflict and customs of war.

Of the establishment of customs regulations based on international law can be observed even in the fourth - III. BC. BC, in trade Bosphorus and Athens, Rome and Carthage others.

Thus, the formation of international custom relationship has a long history. You can discuss about the interpretation of the origin and development of international customs law, its place in the system of international law, and, from the standpoint of practical necessity streamline international trade relations through international law, the article proved that international customs relations were still between states of the ancient world.

Of course the above is only the first step in the study of the emergence of international customs law and periods of its history, which necessitates further research and debate on the specified issues.

Keywords: international customs relations, foreign trade, international legal regulation, international agreements, history of international customs law.

Надійшла до редакції 05.06.2013

С. О. Тіщенко

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.5

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ОСНОВ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВИ

Досліджено реформування конституційно-правових основ сучасного механізму держави, виокремлено конституційно-правовий інститут законодавства про механізм держави, запропоновано систему заходів для зміцнення конституційно-правових основ механізму української держави.

Ключові слова: механізм держави, конституційно-правові основи механізму української держави, конституційно-правовий інститут законодавства про механізм держави.

Постановка проблеми. У ході формування нового механізму правової держави виникає чимало різних дискусійних питань, дослідження яких пов'язано з необхідністю напрацювання практичних рекомендацій щодо розбудови дійсно правової держави в Україні. Одним з таких питань є необхідність вивчення конституційно-правових основ організації та функціонування сучасного механізму української держави, що слугуватиме основою для його реформування та приведення у відповідність до сьогодення.

Дослідження конституційно-правових основ організації та функціонування механізму української держави актуалізується в сучасних умовах державно-правового розвитку, посилення євроінтеграційних та глобалізаційних процесів. Проведення сучасної конституційної реформи державного механізму має сприяти, з одного боку, функціональному збалансуванню національної системи державних органів, а з іншого – узгодженню конституційно-правової основи їхньої діяльності з нормативними засадами й тенденціями європейської та світової інтеграції [1, с. 281].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання реформування державного механізму стають предметом дослідження таких вітчизняних вчених, як О. Зайчук, М. Козюбра, А. Колодій, О. Петришин, П. Рабінович, О. Скрипнюк, В. Тацій, М. Цвік, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та ін. Проте в сучасній юридичній науці відсутні фундаментальні та комплексні дослідження форми закріплення державного механізму у трансформаційний період.

З метою забезпечення системності дослідження конституційно-правових основ механізму держави важливим уявляється розглянути зарубіжний досвід. Так, особливу увагу вивченню механізму держави приділили російські вчені [2-5], у той час як представники західної юридичної науки взагалі уникають використання терміна «механізм держави», розкривають його складові у межах дослідження деяких аспектів політичної системи [6], системи правління, що складається з органів держави [7-8], тощо.

Виклад основного матеріалу. Ефективна і безперешкодна дія механізму залежить від рівня правового закріплення принципів його дії, визначення основних форм взаємодії елементів механізму, правових меж функціонування цих елементів тощо [9, с. 94]. Державний механізм є об'єктом правового регулювання, що зумовлено його винятковою роллю і характером призначення. Правова регламентація державного механізму є необхідною умовою його повноцінного функціонування, у зв'язку з чим доцільним є комплексний системний підхід до питання про визначення його правової основи.

Конституція покликана встановити параметри, у межах яких (а не поза ними) має здійснюватися законодавче регулювання відносин державного владарювання [10, с. 30]. Тобто конституювання механізму держави знаменує початок нового етапу державно-правового буття, основним змістом якого є прийняття цілої низки законів у розвиток відповідних конституційних приписів. Їх призначенням є більш детальна регламентація питань формування інститутів, існування яких передбачено Конституцією. Тому сьогодні найактуальнішим завданням залишається завершення на за-

конодавчому рівні первісної інституціоналізації державного механізму, що має важливе теоретичне і практичне значення.

З огляду на це важливим є визначення конституційно-правових засад механізму української держави, які посідають важливе місце в чинній Конституції і в законодавстві України, виражають суть і зміст механізму української держави та характеризують порядок його організації і функціонування.

Отже, правові норми, які закріплюють конституційно-правові основи механізму української держави, виявляються ззовні в певних матеріальних джерелах, формах права, тобто зовнішнім проявом цих норм є законодавство про механізм української держави.

Правовою основою організації і функціонування механізму держави є нормативні акти. Це, насамперед, Конституція України, також закони України, нормативно-правові акти Президента України та Кабінету Міністрів України, органів місцевих державних адміністрацій, їх посадових і службових осіб та ін.

Особливе місце посідають Регламент Верховної Ради України, акти Конституційного Суду України, акти реалізації делегованих повноважень, акти всеукраїнських та місцевих референдумів. Це зумовлено характером їх впливу на діяльність вищезазначених суб'єктів [11, с. 25-27].

Нормативно-правові акти є правовою основою, що забезпечує ефективне функціонування державного механізму завдяки чіткому розмежуванню компетенції кожного із суб'єктів механізму, визначення їх місця та ролі. Цей процес відбувається шляхом правової регламентації параметрів діяльності суб'єктів механізму.

Так, для забезпечення ефективного функціонування органів державної влади та реалізації ними державних функцій на конституційному рівні визначається їх компетенція. Це зумовлює здійснення діяльності такими органами в режимі конституційності та законності, що, у свою чергу, сприяє організаційній упорядкованості, субординації і координації функціонування суб'єктів державного механізму.

Аналогічно визначення правового статусу інших суб'єктів – державних підприємств, установ і організацій – сприяє більшій ефективності вирішення ними завдань та реалізації функцій держави в політичній, економічній, соціальній, культурній сферах.

Слід зазначити, що крім національного законодавства діяльність суб'єктів державного механізму регулюють і міжнародно-правові акти, які складають окрему групу нормативно-правових актів. Ними є чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України.

Отже, систему конституційно-правового інституту законодавства про механізм української держави формують чотири групи нормативно-правових актів: 1) Конституція України; 2) закони; 3) підзаконні акти; 4) міжнародні акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

У Конституції України 28 червня 1996 р. міститься ряд положень, які тим чи іншим чином регламентують питання про механізм української дер-

жави і слугують методологічною основою для наукового та нормативного аналізу правової природи державного механізму, виявлення характерних ознак і особливостей. Слід зазначити, що питання про організацію та функціонування механізму держави регулюється більшою мірою опосередкованим способом. Про це свідчить той факт, що взагалі термін «механізм» не зустрічається в конституційних приписах. Це пов'язано із використанням методів і способів законодавчої техніки, зокрема, мовою, термінологією та стилем Конституції України. Тобто термін «механізм» є певною теоретичною моделлю, звідси його використання іноді вважається недоцільним з огляду на неоднозначність змісту. Тому можна зробити висновок про опосередковану конституційно-правову регламентацію. Але якщо розглянути державний механізм у вигляді його елементів і проаналізувати норми Конституції України, то виявляється, що майже всі вони є об'єктом конституційного регулювання.

Положення Конституції України, які регламентують механізм держави, пропонуємо умовно поділити на декілька основних груп. По-перше, це конституційні приписи, що закріплюють принципи побудови та функціонування механізму. Насамперед, це конституційні норми, що закріплюються в розділі I Конституції України «Загальні засади». Як зауважує В. Шаповал, норми цього розділу містять положення сутнісного характеру, більшість з яких виконує роль юридичного підґрунтя, нормативної першооснови для інших конституційних положень [12, с. 279-280]. Таким чином, розділ I Конституції України містить основні, фундаментальні положення організації та функціонування механізму української держави, які деталізуються в інших розділах Конституції України та нормативно-правових актах.

По-друге, конституційні норми, що регламентують основні засади системи органів державної влади та управління, їх конституційний статус, зокрема, порядок формування; склад і структуру; компетенцію, функції і повноваження цих органів; підпорядкованість і взаємовідносини з іншими органами; правову основу їх діяльності; назву правових актів, які ними видаються. Так, положення розділів IV «Верховна Рада України», V «Президент України», VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади», VII «Прокуратура», VIII «Правосуддя», XII «Конституційний Суд України» та норми інших розділів Основного Закону України закріплюють конституційний статус органів державної влади. Перелічені шість розділів Основного Закону присвячені організації державної влади в Україні за принципом поділу її на законодавчу, виконавчу і судову. У цій частині положення Конституції України мають неоднозначний характер, що викликають численні дискусії в науковій літературі. Так, Н. Пелих зазначає, що в сучасних умовах конституційного реформування доцільно розширити зміст ст. 6 Основного Закону України, закріпивши на конституційному рівні ще й такі гілки влади, як президентська та контрольно-наглядова [13, с. 55]. Наведена позиція заслуговує на увагу, оскільки «класична» тріада гілок влади не охоплює вичерпно всіх існуючих видів державних органів, зокрема Президента України, прокуратуру, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та ін.

По-третє, положення, які стосуються питань функціонування державних установ, підприємств і організацій (наприклад, ч. 3 ст. 37, ст. 46, 49 Конституції України). Ця група конституційних норм є характеристикою діяльній сторони державного механізму, відображає його внутрішню природу. Саме за допомогою функціонування відображається сутність та соціальне призначення державних установ, підприємств і організацій, які є складовою частиною державного механізму.

По-четверте, конституційні засади, які закріплюють складові матеріальної основи механізму української держави. До таких можна віднести, наприклад, статті щодо статусу державної власності, положення про державний бюджет тощо.

У науковій літературі підкреслюється, що саме конституційні положення надають можливість забезпечити стабільність влади, стійкість владних інститутів, послідовно реалізувати функції держави, державних органів, ефективно використовувати методи правового впливу держави на суспільство, підтримувати баланс елементів влади шляхом залучення громадян до управління державними справами [14, с. 430].

Другу групу нормативно-правових актів, які регламентують механізм української держави, складають Закони України. По-перше, це Закони України про окремі органи або види органів державної влади та статус державних службових і посадових осіб: «Про Кабінет Міністрів України», «Про Конституційний Суд України», «Про Вищу раду юстиції», «Про Рахункову палату», «Про місцеві державні адміністрації», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про державну службу» тощо. Слід зазначити, що у сфері визначення конституційно-правових основ механізму української держави парадоксом залишається відсутність передбачених Конституцією України законів про Верховну Раду України, про Президента України, про центральні органи виконавчої влади, про адміністративно-територіальний устрій України тощо.

Важливе місце в інституті законодавства про механізм української держави посідають закони про регламенти органів державної влади, зокрема Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» тощо. Законами визначаються також складові матеріальної основи механізму української держави (Закон України «Про Державний бюджет України» тощо).

До третьої групи нормативно-правових актів належать укази і розпорядження Президента України, постанови Верховної Ради України та інші нормативно-правові акти, які регламентують питання організації і функціонування механізму української держави та його окремих елементів. Особливу роль у конституційно-правовій регламентації механізму української держави відіграють рішення Конституційного Суду України, за допомогою яких забезпечується верховенство Конституції України, розв'язання конституційних спорів і конфліктів, політична стабільність тощо.

Четверту групу нормативно-правових актів складають міжнародно-правові документи. До таких слід віднести перш за все міжнародні акти, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України (наприклад, Декларація про принципи міжнародного права 1970 р., Європейська соціа-

льна Хартія 1961 р., Загальна декларація прав людини 1948 р. тощо).

У контексті проведення аналізу вищезазначених груп нормативно-правових актів більшої уваги заслуговують конституційні положення. Конституція України – це нормативний акт, який є фундаментальною базою інституту законодавства про механізм української держави.

Побудова та діяльність механізму держави здійснюється на основі певних принципів, які об'єктивуються в нормах Конституції та інших нормативно-правових актах України і дозволяють забезпечити максимальну ефективність реалізації державних функцій.

Висновки. Розглянувши основи конституційно-правової регламентації механізму української держави, можна зробити висновки, що законодавство про механізм української держави складає відносно самостійний конституційно-правовий інститут. Він являє собою систему нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у сфері організації та функціонування державного механізму.

Аналіз наукового матеріалу про механізм української держави дозволяє зазначити, що його успішне функціонування має бути забезпечене передусім зміцненням його конституційно-правових основ. Це можливо за допомогою таких заходів: 1) подальше оновлення та кодифікація законодавства, приведення його у повну відповідність до Конституції України, уникнення прогалин у праві та зведення до мінімуму застосування аналогії права та аналогії закону. Важливе значення в цьому напрямі має аналіз практики Конституційного Суду України; 2) забезпечення адаптації внутрішнього законодавства України до законодавства Європейського Союзу з метою прискорення процесу інтеграції України в Європейський Союз; 3) подальше проведення конституційної і політичної реформ, які повинні бути збалансованими та відповідати об'єктивному рівню розвитку суспільства; 4) зміцнення наукових, інформаційних, фінансових основ конституційного законодавства, узгодження правових норм з іншими соціальними нормами (політичними, етичними, релігійними тощо) – все це є запорукою ефективної організації та функціонування механізму української держави.

Для того зусилля науковців мають бути спрямовані на узгодження розвитку теорії держави і права, науки конституційного права, зокрема в частині державного механізму, і звернення уваги на дослідження конституційно-правових основ механізму української держави.

Отже, одним із найважливіших напрямів удосконалення організації функціонування сучасного механізму демократичної, соціальної, правової держави є створення ефективної конституційно-правової бази, оновлення та гармонізація внутрішнього законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Таким чином, на підставі вищенаведеного можна констатувати, що конституційно-правове регулювання механізму української держави є необхідною умовою його ефективної організації та повноцінного функціонування, у зв'язку з чим особливого значення набуває комплексний системний підхід до питання про визначення його правової основи як системи конституційно-правових норм. Важливим завданням юридичної доктрини

є своєчасне проведення аналізу нормативно-правових актів та їх окремих положень; систематизація та впорядкування нормативного матеріалу, а на основі цього – побудова ієрархічної системи нормативно-правових актів, які складають законодавство про механізм української держави.

Бібліографічні посилання

1. Невідомий В. Структурні трансформації сучасного суспільства та реформування конституційних основ Української держави / В. Невідомий // Право України. – 2011. – № 8. – С. 274–282.
2. Байтин М. И. Механизм современного Российского государства / М. И. Байтин // Правоведение. – 1996. – № 3. – С. 3–12.
3. Григонис Э. П. Механизм государства (теоретико-правовой аспект) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / Э. П. Григонис. – СПб., 2000.
4. Игонькина С. И. Милиция в механизме Российского государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С. И. Игонькина. – М., 1996.
5. Григорян Л. Л. Теоретические и конституционные основы механизма советского государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Л. Л. Григорян. – М., 1989.
6. Sedgwick H. The elements of politics / Henry Sedgwick. – London, 1908, 1919.
7. Жакке Ж.-П. Конституционное право и политические институты : учеб. пос. / Ж.-П. Жакке ; пер. с франц. – М., 2002.
8. Wormuth Francis d. The origins of modern constitutionalism / Francis d. Wormuth. – New York, 1949.
9. Тищенко С. О. Організаційно-функціональна характеристика сучасного механізму Української держави / С. О. Тищенко // Наук. вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ. – 2013. – № 2. – С. 90–96.
10. Шаповал В. Конституційний механізм державної влади в незалежній Україні: політико-правові проблеми організації виконавчої влади / В. Шаповал // Право України. – 1997. – № 1. – С. 30–34.
11. Свирский Б. М. Государственное строительство и местное самоуправление в Украине / Б. М. Свирский. – Х., 2001.
12. Шаповал В. М. Конституційний лад / В. М. Шаповал // Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (гол.) та ін. – Т. 3 : К–М. – К., 2001. – С. 279–280.
13. Пелих Н. А. Конституція України в умовах сьогодення / Н. А. Пелих // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 1. – С. 52–56.
14. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель : монографія / Л. Р. Наливайко. – Х., 2009.

Тищенко С. А. Вопросы реформирования конституционно-правовых основ современного механизма государства. Исследуется реформирование конституционно-правовых основ современного механизма государства, выделяется конституционно-правовой институт законодательства о механизме государства, предлагается система мер для укрепления конституционно-правовых основ механизма украинского государства.

Ключевые слова: механизм государства, конституционно-правовые основы механизма украинского государства, конституционно-правовой институт законодательства о механизме государства.

Tishchenkova S. O. Matters of reforming of constitutional-legal framework of today state mechanism. This article deals with the reform of the constitutional and legal foundations of the modern state mechanism. The author elaborated a constitutional-legal institution of the legislation on the state mechanism that forms four groups of legal acts: 1) the Constitution of Ukraine, 2) laws, 3) regulations, and 4) international agreements accepted as binding by the Verkhovna Rada of Ukraine.

It is emphasized that in the system of constitutional-legal institute of legislation on state mechanism constitutional provisions which are the fundamental basis of the mechanism of the law institute of the Ukrainian state are most noteworthy. Construction and operation of state mechanism is based on certain principles that are objectified in the provisions of the

Constitution and other legal acts of Ukraine and allow for maximum efficiency of the implementation of state functions.

A system of measures to strengthen the constitutional and legal framework of the mechanism of the Ukrainian state has been established, which includes: 1) a further update and codification of legislation, bringing it into full conformity with the Constitution of Ukraine, elimination gaps in law and minimize the use of the analogy of law and the law of analogy, 2) ensuring internal adaptation of Ukrainian legislation to EU legislation to accelerate the integration of Ukraine into the European Union, and 3) the continuation of the constitutional and political reforms, which must be balanced and meet the objective level of social development, and 4) strengthening scientific, information, financial foundations of the constitutional legislation, harmonization of legal norms and other social norms: political, ethical, religious, that all will guarantee the effective organization and operation of the Ukrainian state mechanism.

Keywords: *state mechanism, constitutional and legal framework of the Ukrainian state mechanism, constitutional-legal institution of the state mechanism.*

Надійшла до редакції 03.06.2013

О.І. Бочан

здобувач

*(Львівський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 342.7

БЕЗПЕКА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У ДІЛОВІЙ СФЕРІ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

Зроблено спробу окреслити поняття безпеки фізичної особи та розкрити його змістові характеристики. Категоріальний апарат цього концепту розкрито через взаємозв'язки із іншими дотичними поняттями, такими як безпека суспільна, безпека держави, суб'єкт безпеки, об'єкт безпеки та ін. Намічено шляхи творення безпечних умов діяльності фізичної особи у діловій сфері.

Ключові слова: *безпека держави, безпека суспільна, безпека особистості, загрози інтересам безпеки держави, внутрішні загрози безпеці, безпека фізичної особи, право людини на державно-юридичний захист.*

Постановка проблеми. Відколи постало таке утворення як держава, проблема її безпекового співіснування, внутрішнього і зовнішнього, була однією із основних у соціальному розвитку. Причому питання безпеки держави означало не лише непорушність встановлених (зумовлених) територій, але й, що найголовніше – життя і безпеки людей, які на ній проживають. Тобто як би не розглядали безпеку (держави чи людини) – це завжди було двоєдине і визначальне щодо мети існування завдання всіх народів і цивілізацій. Від способів досягнення таких цілей, звичайно, залежали обрані різні (у т. ч. і не завжди виправдані, несправедливі, антигуманні і т.д.) засоби забезпечення мети.

Безпека, як засаднича й опорна у суспільному прогресі категорія, становить не лише практичний інтерес, але й теоретично і прагматично скерована у теорію права. Її основоположний універсалізм пов'язаний із забезпеченням повноцінного розвитку усіх демократичних процесів у